

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

dr. Mihai-Ștefan DINU

**Federația Rusă – elemente cheie ale participării
în OCS (Organizația de Cooperare
de la Shanghai), Consiliul NATO-Rusia,
BRIC (Brazilia, Rusia, India, China)
și posibilele influențe în Asia Centrală și Caucaz,
cu repercusiuni asupra României**

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2010

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DINU, MIHAI-ȘTEFAN

**Federația Rusă – elemente cheie ale participării la OCS
(Organizația de Cooperare de la Shanghai), Consiliul NATO-Rusia,
BRIC (Brazilia, Rusia, India, China) și posibilele influențe în Asia
Centrală și Caucaz, cu repercusiuni asupra României / dr. Mihai-Ștefan
Dinu. - București : Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”,
2010**

ISBN 978-973-663-867-1

355(100)

© Toate drepturile asupra prezentei ediții
sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorului*

ISBN 978-973-663-867-1

CUPRINS

INTRODUCERE	6
CAPITOLUL 1	
ELEMENTE-CHEIE ALE INFLUENȚEI RUSIEI ÎN ASIA CENTRALĂ ȘI CAUCAZ	8
1.1. Rusia - moștenitoarea URSS.....	8
1.2. Comunitatea Statelor Independente (CSI)	12
1.3. Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC)..	18
1.4. Organizația de Cooperare de la Shanghai (OCS).....	20
1.5. Consiliul NATO-Rusia (CNR).....	24
CAPITOLUL 2	
RUSIA ȘI BRIC.....	36
CAPITOLUL 3	
ASPECTE MILITARE PRIVIND COOPERAREA RUSIEI ÎN CNR, OTSC și OCS.....	44
CAPITOLUL 4	
IMPLICAȚII PENTRU ROMÂNIA	53
CONCLUZII	56
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	59

FEDERAȚIA RUSĂ – elemente-cheie ale participării în OCS (Organizația de Cooperare de la Shanghai), Consiliul NATO-Rusia, BRIC (Brazilia, Rusia, India, China) și posibilele influențe în Asia Centrală și Caucaz, cu repercusiuni asupra României

Summary

*Introduction*Key elements regarding Russia's influence in
Central Asia and Caucasus*Russia – the inheritor state of the
URSS* The Commonwealth of Independent States (CIS)*
Collective Security Treaty Organization (CSTO)* Shanghai
Cooperation Organization (SCO)* NATO-Russia
Council*(NRC)*Russia and BRIC* Military issues of the
Russian co-operation in the framework of NRC, CSTO and
SCO.*Implications for Romania* Conclusions*Selective
Bibliography**

Abstract

After the collapse of USSR, Russia was considered the inheritor of the former soviet construction. In this regard, after a period of economical and political turmoil, Russia found its way to the much claimed position of regional and international power. The Moscow authorities wisely managed the internal economical resources and institutions in order to develop its economy, and in the same time have started cooperation initiatives in the framework of several regional organizations, continuing the dialogue with the Euro-Atlantic actors in the framework of NATO-Russia Council.

INTRODUCERE

Țările Asiei Centrale au reprezentat dintotdeauna o regiune de importanță strategică majoră pentru Rusia având în vedere poziția geografică strategică și bogăția resurselor naturale a acestora. Este evident că obținerea și realizarea unui control asupra acestei regiuni de către Rusia a fost și continuă să fie un obiectiv strategic major. Evident, realizarea acestui obiectiv strategic a constituit un impuls pentru cooperarea multilaterală între Rusia și țările din Asia Centrală în domeniul securității. Scopul declarat al acestei cooperări a fost dintotdeauna formarea unui sistem eficient de securitate în fostul spațiu sovietic și, în principal, în fostele republici socialiste din Asia Centrală, cu atât mai mult cu cât, având în vedere instabilitatea în creștere din statele din apropiere (Afganistan, Irak) fiecare dintre aceste republici își dorea consolidarea securității regionale. În aceste condiții, din punct de vedere al securității regionale, statele din Asia Centrală au înclinat către dezvoltarea relațiilor cu Occidentul, în special cu Statele Unite ale Americii, mai ales după stabilirea de baze militare ale coaliției internaționale anti-teroriste condusă de SUA, în Afganistan și Asia Centrală. Evoluția evenimentelor scenei politice a ultimelor două decenii, după încercări eșuate de implementare a modelelor occidentale, a determinat majoritatea țărilor din Asia Centrală să-și modifice viziunea de politică externă, înclinând balanța în favoarea întăririi relațiilor cu Rusia, în speranța că aceasta le va ajuta să stabilească un sistem eficient de securitate regională.

În ultimii ani, Rusia dezvăluie o nouă doctrină militară și este în strânse legături atât cu fostele state sovietice, cât și cu

celelalte state vecine și din vecinătate¹, care tind să revendice titlul de puteri regionale, sau din punct de vedere economic, chiar mondiale, cum este cazul Chinei și Indiei. Aceste relații de cooperare și colaborare nu s-au dezvoltat numai în cadrul unor tratate bilaterale, ci și în cadrul unor inițiative și organizații politico-militare regionale. Prin urmare, cooperarea multilaterală între Rusia și statele din regiune a fost dezvoltată în cadrul unor organizații regionale, cum ar fi Comunitatea Statelor Independente (CSI), Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC) și Organizația de Cooperare de la Shanghai (OCS).

De asemenea, trebuie observată cooperarea cu principalele organizații de securitate internaționale, cu NATO, UE² și , în special, prin activitatea din Consiliul de Securitate al ONU.

Prezentul studiu pornește de la ipoteza că Rusia încearcă prin crearea unor noi granițe „imperiale” în jurul fostelor state sovietice din Caucaz și cu precădere în jurul celor din Asia Centrală, să-și întărească puterea periferică prin relații cu state ca India și China sau, așa cum este cazul în cadrul BRIC, chiar cu Brazilia. Prin analizarea activităților Rusiei în plan regional (inițiative precum Comunitatea Statelor independente, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă³, Organizația pentru Cooperare de la Shanghai) și extinderea relațiilor economice prin intermediul aplicării conceptului de „state BRIC”, vom identifica factori care să confirme sau să infirme această ipoteză.

¹ ***, *Attaining the Future: Strategy 2012. Synopsis*, Institute of Contemporary Development, Ekon-Inform, Moscow, 2011, pp.88-91.

² Ibidem.

³ Ibidem.

CAPITOLUL 1 ELEMENTE-CHEIE ALE INFLUENȚEI RUSIEI ÎN ASIA CENTRALĂ ȘI CAUCAZ

1.1. Rusia - moștenitoarea URSS

Destrămarea Uniunii Sovietice în anul 1991 a provocat mari dezavantaje economice, teritoriale și politice Rusiei, deși ea era considerată, în mod natural moștenitoarea fostei construcții sovietice. După anul 1990, însă, a fost din ce în ce mai dificil pentru Rusia să își mențină statutul de super-putere, de lider geopolitic mondial sau regional.

Conștiente de noile realități, autoritățile de la Moscova și-au concentrat eforturile către Eurasia. Astfel, interesele Rusiei puteau fi urmărite prin promovarea unei cooperări nu numai formale cu Occidentul dar și prin păstrarea calității sale de „stat eurasiatic ce nu aparține nici Europei, nici Asiei, ci doar sie însăși”.

Începând cu perioada anilor anii 1990-1991, Asia Centrală a cunoscut transformări radicale: structurile fostului URSS se destrămaseră, iar Kazahstanul, Uzbekistanul, Turkmenistanul, Tadjikistanul și Kârgâstanul, foste republici sovietice, au devenit state independente și, în timp, membre ONU, OSCE, PfP și OCS.

Concomitent, în regiune s-a amplificat ciocnirea între tendințele de modernizare social-economică și cele tradiționaliste, pe fundalul proceselor de cristalizare a identităților naționale (pe baze în special laice, religioase și, mai rar, etnice). În același timp, bogatele resurse de petrol și gaze naturale au trezit interesul marilor puteri și companiilor internaționale și au favorizat integrarea parțială a Asiei Centrale în economia mondială. Spațiul Asiei Centrale traversa la începutul anilor ‘90 o perioadă de remodelare geopolitică,

amplificată de competiția dintre marii actori internaționali care doreau să-și protejeze sau să-și extindă influența în regiune.

În acest context, *Federația Rusă*, ca succesori al URSS, nu și-a ascuns niciodată pretenția de a-și promova – prin mijloace economice, politice și militare – interesele în Asia Centrală și de a-și menține și extinde influența predominantă. Astfel, aproape toate noile state din regiune, au aderat la CSI și au stabilit raporturi de alianță cu Moscova. Atenția conducătorilor ruși, s-a concentrat, în primul rând, asupra Kazahstanului, statul cu cele mai importante resurse energetice (cu baze pentru cercetări spațiale, nucleare și de rachete strategice) și asupra Kârgâstanului (la frontiera cu China), ambele având, între frontierele lor, și semnificative populații rusofone. Raporturile cu Uzbekistanul și Turkmenistanul au evoluat mai puțin favorabil, din cauza faptului că guvernul de la Tașkent a aderat la GUUAM. O atenție particulară s-a acordat Tadjikistanului care ocupă o poziție cheie la frontiera cu Afghanistanul și China, pe direcția strategică: sudul Federației Ruse – India – Oceanul Indian, într-o zonă de permanentă agitație islamistă.

Chiar în perioada desfășurării războiului din Cecenia (1994-1996) și ai războiului civil din Tadjikistan (1992- 1997), Federația Rusă a luat inițiativa – în asociere cu China – de a crea un sistem regional de securitate, cu scopul declarat de a lupta împotriva terorismului și a fundamentalismului islamic. Așa a apărut (în decursul anilor 1995-1996) ideea Grupului de la Shanghai, alcătuit din Federația Rusă, China și fostele republici sovietice din Asia Centrală. Cooperarea oficială între aceste state este consemnată la 26 aprilie 1996, când a fost semnat *Tratatul de dezvoltare a încrederii militare* în regiunile de frontieră. Acesta a fost urmat un an mai târziu de *Tratatul privind reducerea forțelor militare în regiunile de frontieră*. În iulie 2000, Federația Rusă, China, Kazahstanul, Kârgâstanul, Tadjikistanul (Grupul de la Shanghai, cu Uzbekistanul pe

poziția de observator) au decis să-și întărească cooperarea în lupta împotriva terorismului și fundamentalismului islamic, iar summit-ul din 15 iunie 2001, a reiterat aceste hotărâri, consemnând înființarea Organizației de Cooperare de la Shanghai⁴ prin semnarea Declarației Organizației de Cooperare de la Shanghai. Semnarea acestei declarații în preliminariile crizei afgane părea un semnal clar pentru SUA că există semne de opoziție la tipul de ordine mondială unipolară. Mai mult, inițiativa de cooperare în domeniul militar era sprijinită de cea anterioară, din octombrie 2000, când Federația Rusă, Bielorusia, Kazahstan, Tadjikistan și Kârgâstan au pus bazele Uniunii Economice Euroasiatică, structurată formal după modelul UE. A fost momentul când majoritatea specialiștilor de politică externă prevedeau că viitoarea largire a NATO, din noiembrie 2002, urmată de extinderea UE, între anii 2004 și 2007 va transforma Federația Rusă într-un partener al Europei, fără drepturi speciale în reglementarea problemelor continentului. Evenimentele ce au urmat nu au confirmat aceste opinii, Moscova intensificându-și implicarea în Asia Centrală și, parțial, în Orientul Mijlociu. Ca răspuns la Summitul NATO de la Praga, din anul 2002, și întâlnirile președintelui George W. Bush cu liderii UE, Vladimir Putin a efectuat un turneu diplomatic în China și India, ambele state fiind, totodată, și parteneri ale SUA (începutul lunii decembrie 2002), utilizând toate instrumentele necesare pentru întărirea poziției sale. În acest sens, Moscova a apelat la CSI, prin Tratatul de Securitate Colectivă al Comunității, pentru păstrarea controlului în regiune. O Forță Comună de Intervenție Rapidă era proiectată încă din 2000, cu unități din Federația Rusă, Kazahstan, Tadjikistan și Kârgâstan iar între Consiliile de Securitate din Federația Rusă și aceste trei republici s-au semnat acorduri de cooperare. La 21 aprilie 2000, șefii de state din Uzbekistan,

⁴ Elana Wilson Rowe, Stina Torjensen, *The multilateral Dimension in Russian Foreign Policy*, Routledge, New York, 2008, pp. 187-191.

Kazahstan, Kârgâstan și Tadjikistan au încheiat un acord de cooperare în domeniul luptei antiteroriste⁵. În sudul Tadjikistanului, în aprilie 2001, s-au desfășurat manevre militare cu state-majore și forțe armate din Federația Rusă, Kazahstan, Tadjikistan, Kârgâstan și Uzbekistan („Southern Shield Exercise 2001” – chiar în lunile în care se intensificau ciocnirile din Afghanistan, dintre trupele talibanilor și cele ale „Alianței Nordului”). Concomitent, Moscova a încurajat cooperarea militară dintre Iran și Tadjikistan, cu aportul Federației Ruse (înțelegerile din martie 2001).

În egală măsură, liderii Federației Ruse s-au preocupat și de problematica Afghanistanului; în pofida eșecului militar înregistrat în anii '80, Afghanistanul rămâne o „piesă” esențială în jocul de forțe și interese din spațiul Asiei Centrale și de Sud, locul în care se interferează politicile Federației Ruse, SUA, Chinei, Indiei, Iranului și Pakistanului. În acest sens, conducerea de la Moscova a urmărit ca nici o putere străină să nu-și poată impune controlul în zonă și ca Afganistanul să nu devină o rampă de lansare a războiului islamist către republicile musulmane, foste sovietice, din Asia Centrală. De aceea, preluarea puterii la Kabul de către talibani, în anul 1996 a fost considerată o amenințare directă de către Federația Rusă. Prin urmare, a sprijinit „Alianța Nordului”, în care activau trupe formate din membri ai minorităților uzbece și tadjice, ostile guvernului din Kabul. Împreună cu guvernele de la Teheran și Beijing, Moscova a încercat, în anii 2000-2001 să formeze un front anti-taliban și să susțină o ofensivă a „Alianței Nordului” și autorităților din Herat (pro-iraniene) împotriva talibanilor, aflați în relații din ce în ce mai tensionate cu SUA și Pakistanul. Campania SUA împotriva regimului taliban, din toamna anului 2001, a fost astfel primită cu oarecare satisfacție de către Federația Rusă și statele din Asia Centrală, care se pregăteau

⁵ Gennady Illarionovici Chufrin, *The security of the Caspian Sea Region*, SIPRI, Oxford University Press, Oxford, p. 113.

încă toamna anului 2000 să intervină împotriva regimului fundamentalist de la Kabul. Cooperarea Federației Ruse cu „Alianța Nordului” – beneficiind de aportul Tadjikistanului, Uzbekistanului și Turkmenistanului – a reprezentat un factor esențial în prăbușirea regimului taliban sub loviturile „Alianței Antiteroriste” conduse de SUA, și menținerea unui control aparent al situației din Afghanistan.

Pe fundalul conflictului din Afghanistan⁶, declanșat în toamna anului 2001, Uzbekistanul și Turkmenistanul (locuite de populații turcice, orientate spre Ankara și adversare ale tadjicilor și kârgâzilor de limbă și influență iraniană) au căutat să folosească SUA ca o contrapondere la puternica influență rusă. În paralel cu instalarea de forțe americane în ambele state, s-a început pregătirea unor proiecte de anvergură pentru un sistem de conducte cu terminalele în Pakistan, la Oceanul Indian. Această stare de fapt a determinat perceperea SUA drept un partener-concurent al Federației Ruse, în jocul petrolier și politico-militar din Asia Centrală.

1.2. Comunitatea Statelor Independente (CSI)

Crearea CSI a fost posibilă ca urmare a dezintegrării Uniunii Sovietice sub pretextul de a permite o ieșire pașnică a republicilor sovietice de sub tutela centrală a Moscovei. Cu toate acestea, evoluția CSI a demonstrat că, prin intermediul acesteia, Rusia a folosit instrumente formale de menținere a influenței asupra statelor din fostul spațiu sovietic.

După dezmembrarea Uniunii Sovietice, la 8 decembrie 1991, liderii Rusiei, Belarusului și Ucrainei semnează tratatul de constituire a Comunității Statelor Independente, comunitate care era deschisă atât statelor care făcuseră parte din Uniunea Sovietică cât și altor state care promovează valori și principii similare. Inițiativa unei carte a comunității, prin care se

⁶ Olga Oliker, Thomas S. Szayna, *Faultlines of conflict in Central Asia and the south Caucasus*, Rand Corporation, Santa Monica, p. 39.

recunoștea independența și suveranitatea statelor constituente a consemnat începutul unui drum care avea să continue. În scurt timp, la 21 decembrie 1991, liderii a 11 din cele 15 state foste sovietice s-au întâlnit la Alma-Ata, în Kazahstan, prilej cu care aderă la CSI, prin semnarea declarației privind scopurile și principiile CSI. Era ratificat, astfel, de facto, tratatul organizației. Carta CSI va fi adoptată doi ani mai târziu, în ianuarie 1993.

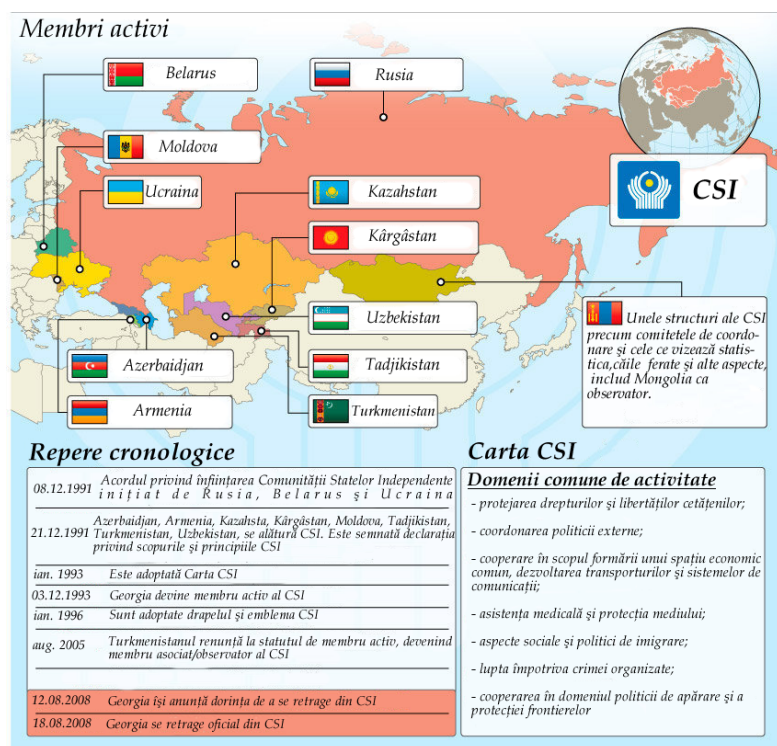

Figura nr. 1: Date privind CSI

Din punct de vedere istoric, Comunitatea Statelor Independente poate fi considerată o entitate succesoare a

Uniunii Sovietice, mai ales dacă se ia în calcul faptul că motivul care a stat la baza constituirii sale a fost crearea unui cadru pașnic de desprindere a fostelor state sovietice din Uniune.

De asemenea, la nivel supranațional au fost demarate o serie de inițiative de cooperare în domeniul combaterii criminalității organizate transfrontaliere și promovării valorilor democratice, în ansamblul lor. Cu toate că CSI nu este o federație, două dintre statele post-sovietice, și anume Rusia și Belarus, au format, în 1997, Uniunea Rusia-Belarus, structură creată după un model federativ.

Structura organizațională a Comunității Statelor Independente a permis pe mai departe Rusiei să-și dezvolte relațiile de cooperare în domeniul securității cu majoritatea statelor post-sovietice, inclusiv țările din Asia Centrală. Astfel, un prim pas este făcut la 20 martie 1992, odată cu semnarea, la nivel de șefi de stat, unei declarații privind acțiunile de amenințare cu forța sau ocuparea prin forță a teritoriului în relațiile dintre statele membre ale CSI. Este inițiată, în acest fel, o formă incipientă de cooperare în cadrul Consiliului de Miniștri ai Apărării din CSI, care s-a concretizat într-o structură comună de comandă a forțelor armate ale CSI. Mai târziu, în luna mai a anului 1992 este semnat *Tratatul de Securitate Colectivă* în cadrul reuniunii de la Tașkent (Uzbekistan), de către șase dintre țările CSI: Armenia, Kazahstan Kârgâzstan, Rusia, Tadjikistan și Uzbekistan. Acordul afirmă sprijinul reciproc în caz de amenințări provenite din afara spațiului statelor CSI. Belarus, Azerbaidjan și Georgia vor adera mai târziu la același Tratat care nu va fi, însă, semnat de către Ucraina, Moldova și Turkmenistan.

O primă operaționalizare a tratatului are loc în timpul războiului civil din Tadjikistan, când forțele de pace ale CSI, au fost desfășurate în misiuni pe teritoriul acestui stat, în timpul războiului civil din perioada 1992-1996. Fiind o bună ocazie de

stabilire concretă a mecanismelor de securitate regională adaptate la specificul Asiei Centrale, Consiliului șefilor de stat din țările semnatare ale Tratatului, decide special pentru aceste misiuni dislocarea unei divizii de motorizate (Divizia 201) și a câte unui batalion din Kazahstan, Kârgâzstan și Uzbekistan, forțe care avut un rol semnificativ în stabilizarea situației și prevenirea extinderii conflictului în statele învecinate⁷.

Activitățile privind răspunsul la amenințările specifice spațiului CSI au avut în vedere nu numai misiunile de impunere și menținere a păcii, ci și pe cele legate de securitatea frontierelor, de prevenire și stopare a activităților transfrontaliere ilegale la frontierele externe ale CSI, în special în cazul celor cu Afganistanul. În acest sens, în anul 1992 se creează o structură de coordonare la nivelul CSI *Consiliul Comandanților Trupelor de Grăniceri*. Astfel, pe fondul eforturilor comune dirijate de Rusia, fostele republici sovietice au reușit să mențină un sistem stabil de apărare a frontierelor. Asumându-și responsabilitatea în cadrul CSI pentru crearea unor structuri de protecție la frontieră pentru Tadjikistan, Kârgâzstan și Turkmenistan⁸, structuri compuse din trupe rusești, Rusia începea astfel să-și reia atribuțiile de lider al regiunii. Realizarea în anul 1995 a sistemului comun de apărare aeriană a confirmat tendința Rusiei de a coagula eforturile statelor CSI, mai ales pentru că anterior, se inițiaseră acțiuni pentru organizarea cooperării în domeniul industriei de apărare, pentru remodelarea și reconfigurarea fostelor întreprinderi care

⁷ Bondarets, A. M., *Military and political aspects of integration in Central Eurasia, Cooperation And Integration Projects For Central Asia: Comparative Analysis, Possibilities And Prospects*: Aleksandr Knyazev Foundation (Kyrgyzstan) and Central Asia and Caucasus Institute (Russia), Bishkek, 2007, p. 92.

⁸ Letov, V., *The historic role of the border troops of Russia in ensuring the security of the southern borders of the CSI, Cooperation And Integration Projects For Central Asia: Comparative Analysis, Possibilities And Prospects*, Bishkek, op.cit., p. 105.

alcătuiau imensul complex militar-industrial sovietic. Astfel, este creată Comisia interguvernamentală pentru cooperare economică și militară în cadrul CSI, care avea ca principale atribuții cooperarea privind dezvoltarea și fabricarea de echipamente militare, crearea unor structuri comune care să reglementeze și să monitorizeze echipamentele pentru mobilizare, transferul de tehnologie din sectorul militar în sectorul civil al economiei. În ciuda atitudinilor declarative privind această inițiativă, acțiunile concrete au întârziat să apară, în principal datorită participării reduse, un număr de doar șase state fiind dispuse să întreprindă acțiuni concrete în acest sens: Rusia, Belarus, Armenia, Kazahstan, Kârgâzstan și Tadjikistan⁹.

În timp, cooperarea în cadrul CSI părea a deveni mai mult o problemă de formalism, întâlniri oficiale și declarații de intenție care nu erau urmate de punerea concretă în aplicare. În acest context, în 1999 are loc o inițiativă concretă, semnându-se de către Consiliul șefilor de stat din CSI tratatul asupra cooperării în domeniul luptei împotriva terorismului. Acordurile încheiate între statele CSI pentru conjugarea eforturilor în lupta împotriva terorismului internațional se concretizează în anul 2000 când este creat Centrul anti-terorist CSI (CAT), atribuțiile acestuia fiind îndreptate în următoarele direcții:

- elaborarea planurilor de cooperare în domeniul luptei împotriva terorismului;
- coordonarea forțelor speciale de securitate și a celor de poliție;
- pregătirea și desfășurarea de exerciții anti-teroriste;
- elaborarea de planuri comune privind desfășurarea operațiunilor de căutare.

⁹ http://www.vpk-news.ru/article.asp?pr_sign=archive.2007.182_articles.names_01

Pentru desfășurarea activităților CAT s-au folosit capacitățile unităților speciale anti-teroriste ale structurilor¹⁰ naționale de securitate din cadrul CIS. Avându-se în vedere situația specială din Afghanistan CAT își direcționează eforturile spre regiunea Asiei Centrale, stabilind o filială la Bishkek (Kârgâstan) în august 2001, cu personal selectat din serviciile de securitate ale Rusiei, Kazahstanului, Kârgâstanului și Tadjikistanului, și ca principală îndatorire monitorizarea situației de securitate din regiunea Asiei Centrale, cu accent pe aspectele privind combaterea terorismului internațional.

Având în vedere toate aceste aspecte ale activității CSI, putem afirma că, în general, aceasta a avut câteva direcții, precum ar fi:

- elaborarea de concepte strategice și abordări comune privind aspectele de securitate națională și internațională, prin semnarea de tratate și acorduri inter-guvernamentale, convorbiri multilaterale la nivel înalt etc.;
- desfășurarea unor operațiuni militare de către unități multinaționale ale forțelor armate comune ale CSI în scopul de a stabili și implementa procedurile practice de urmat în cazul apariției unei amenințări reale la adresa securității naționale ale vreunui dintre statele membre sau la adresa securității regionale;
- cooperarea structurilor de securitate din țările existente în cadrul unor structuri supranaționale în scopul contracarării terorismului internațional, extremismului, traficului de droguri etc.;
- menținerea și dezvoltarea relațiilor regionale în domeniul industriei de apărare în scopul dezvoltării tehnologiilor, echipamentelor militare și armamentului.

¹⁰ Reva, S. I., *The CIS Anti-terrorist Centre in the international security system, Cooperation And Integration Projects For Central Asia: Comparative Analysis, Possibilities And Prospects*, Bishkek: op.cit., pp. 100-104.

Ținând cont, totuși de contextul regional, trebuie să avem în vedere și celelalte opțiuni deschise în regiune, cum ar fi Organizația Tratatului de Securitate Colectivă sau Organizația de Cooperare de la Shanghai.

1.3. Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC)

Așa cum menționam anterior, *Tratatul de securitate colectivă* a fost semnat în 1992 la Tașkent, de către liderii Rusiei, Armeniei, Kazahstanului, Kârgâstanului, Tadjikistanului și Uzbekistanului. La ratificarea sa, în 2004, au mai aderat Azerbaidjanul, Georgia și Belarus. Proiectat drept un tratat ce apăra interesele de securitate ale statelor membre, prevăzând apărarea reciprocă în cazul unui atac din afara spațiului CSI, documentul era totodată și un instrument prin care Rusia dorea să preîntâmpine aderarea oricărui stat membru la Alianța Nord Atlantică, din moment ce în cuprinsul său era prevăzut că părțile semnatare nu vor putea să se alăture unei alte alianțe militare. Deși a fost proiectat să corespundă unei perioade limitate de timp (cinci ani, cu posibilitate de prelungire) în anul 1999 se decide prelungirea tratatului pentru încă cinci ani, iar în anul 2002, cele șase state membre ale TCS decid reconfigurarea tratatului prin reunirea statelor semnatare sub egida *Organizației Tratatului de Securitate Colectivă*, la reuniunea din 14 mai 2002 ce s-a desfășurat la Moscova. Statutul organizației a fost ratificat, iar la 2 decembrie 2004, organizația capătă statutul de observator în cadrul Adunării Generale a ONU. Componenta sa din Asia Centrală este consolidată odată cu aderarea Uzbekistanului, în luna august 2006.

Din punct de vedere structural cel mai important organism este Consiliul de Securitate Colectivă, alcătuit din șefii de state ale statelor membre, fiind urmat de Consiliul permanent care se ocupă de coordonarea și punerea în aplicare

a hotărârilor Consiliului de Securitate Colectivă. În structura OTSC mai sunt cuprinse:

- Consiliul Miniștrilor de Externe, organ consultativ și executiv în ceea ce privește aspectele legate de cooperarea dintre statele membre în materie de politică externă;

- Consiliul de Miniștri ai Apărării, organ consultativ și executiv cu atribuții privind cooperarea între statele membre în domeniul apărării, inclusiv în cel al industriei de apărare;

- Comitetul Secretarilor Consiliului de Securitate, organ cu rol consultativ și executiv în ceea ce privește cooperarea dintre statele membre în materie de securitate;

- Statul Major Întrunit al OTSC, organism permanent al OTSC și Consiliului de Miniștri Apărării, responsabil cu planificarea și executarea deciziilor militare¹¹ în cadrul organizației.

De asemenea, se înființează o *Forță de desfășurare rapidă pentru Asia Centrală*, cu contingente din Rusia, Kazahstan, Kârgâstan și Tadjikistan. Aceasta cuprindea până la 1500 de oameni fiind sprijinită de elemente ale aviației ruse staționate la baza aeriană Kant în Kârgâzstan. În 2004, la recomandarea Moscovei, Consiliul de Miniștri ai Apărării decide sporirea Forței la un număr de 4000 de oameni.

În anul 2004, Rusia, cu scopul de a consolida cooperarea între statele membre OTSC, a cerut eliminarea *Comisiei interguvernamentale pentru cooperare militară și economică în CSI* (CICME), și reorganizarea acesteia sub egida OTSC. Argumentele Rusiei susțineau că această transformare ar fi permis utilizarea mai eficientă a experiențelor naționale și crearea unor condiții mai favorabile cooperării militare și economice. Cererea Rusiei este susținută de toate celelalte state și astfel, la 15 septembrie 2004, Consiliul șefilor de guvern CSI elimină comisia menționată din structura organizatorică a CSI.

Această acțiune este urmată la 23 aprilie 2005, de crearea în cadrul OTSC a *Comisiei interguvernamentale pentru cooperare militară și economică* (CICME). Aceasta era menită să rezolve aspecte precum:

- cooperarea în domeniul expertizei fabricării de arme, vehicule militare, echipamente și piese de schimb;

- dezvoltarea și derularea de programe pe termen lung pentru cooperarea militară și economică;

- realizarea de acorduri privind regimul și procedurile vamale pentru furnizarea sau transportul de echipamente militare;

- înaintarea de propuneri și studii de evaluare pentru dezvoltarea și actualizarea tehnicii militare;

În acest context suntem de părere că în ciuda instrumentelor create, OTSC se confruntă și se va confrunta în viitorul apropiat, cel puțin, cu o serie de probleme apărute din faptul că întărirea securității regionale depinde într-o foarte mare măsură de atitudinea, resursele și expertiza militară a Rusiei. Așadar, interacțiunea Rusiei cu statele din spațiul post-sovietic se realizează în mare parte prin Comunitatea Statelor Independente, aprofundarea proceselor de integrare regională exercitându-se prin consolidarea structurilor multilaterale adiacente spațiului CSI.

1.4. Organizația de Cooperare de la Shanghai (OCS)

Organizația de Cooperare de la Shanghai - OCS este o structură interguvernamentală, fondată la 14 iunie 2001 de către conducătorii Republicii Populare Chineze, Rusiei, Kazahstanului, Kârgâstanului și Uzbekistanului. Exceptând Uzbekistanul, celelalte state au fost membre ale organizației *Shanghai Five* (*Grupul de la Shanghai*); după includerea Uzbekistanului, în 2001, membrii au redenumit organizația, adoptând denumirea actuală.

¹¹ http://www.odkb.gov.ru/start/index_aengl.htm.

Organizația de Cooperare de la Shanghai este nu numai cea mai tânără organizație internațională, dar și una dintre cele mai ambițioase. La inițiativa Rusiei, OCS dorește să-și asume un rol important în Asia Centrală, dar și în cea de Sud-Est, vizând, pe lângă dimensiunea economică, și un important rol de securitate. În această direcție, viziunea președintelui Putin era de a transforma Organizația de Cooperare de la Shanghai într-o structură având un rol similar cu cel al NATO și prin intermediu căreia să poată fi contracarată influența SUA în regiune.

Bazele *Organizației pentru cooperare de la Shanghai (OCS)* sunt așezate odată cu semnarea acordurilor privind *consolidarea încrederii în domeniul militar și reducerea reciprocă a forțelor armate în zonele de frontieră*, semnate în anii 1996 și 1997 de către Kazahstan, Kârgâzstan, China, Rusia și Tadjikistan (*Shanghai Five*). Crearea OCS, sub acest nume, a fost anunțată în mod oficial la Shanghai în data de 15 iunie 2001, la o reuniune a șefilor *Shanghai Five* la care se adăuga și șeful statului Uzbekistan.

Documentul fondator, care definește rolurile, obiectivele și principiile de organizare, structura și principalele domenii de activitate este Carta adoptată la summit-ul din St Petersburg (Rusia) din luna iunie a anului 2002. Din decembrie 2004, OCS capătă statutul de observator în cadrul Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, iar în 2004 și 2005 Mongolia, India, Pakistan și Iran devin observatori în cadrul OCS.

Obiectivele OCS acoperă aspecte cum ar fi securitatea regională și contracararea amenințărilor trans-naționale.

Putem afirma că încă de la punerea bazelor organizației, a fost clar interesul Rusiei de a dezvolta instrumente politico-militare dincolo de cadrul CIS, considerând cooperarea în cadrul OCS un mijloc de consolidare a poziției sale în Asia Centrală prin intermediul întăririi securității regiunii și

implicarea potențialului militar al Chinei și al celorlalte state din regiune.

Există totuși câteva aspecte care îngreunează atingerea acestui obiectiv de către Rusia, și anume:

- reacția statelor din Asia Centrală membre OCS la inițiativele rusești de consolidare a dimensiunii militare a organizației, și mai ales propunerea Rusiei de adoptare a unui concept militar al OCS, în cadrul summitului de la Dușanbe din octombrie 2007, nefiind întâmpinată pozitiv de delegațiile prezente.

- calitatea de membru al OCS nu a limitat statele din regiune în a-și dezvolta relații de cooperare cu SUA și NATO, din dorința acestora de a stabili relații echilibrate atât cu Rusia, China, cât și cu Occidentul, pentru a-și menține un orizont diplomatic larg care să le permită realizarea propriilor interese naționale.

- majoritatea statelor din regiunea Asiei Centrale sunt în același timp, membri ai OTSC, astfel încât există o duplicare a mecanismelor de cooperare militară cu Rusia, ceea ce înseamnă o presiune suplimentară, în special pentru statele foste sovietice.

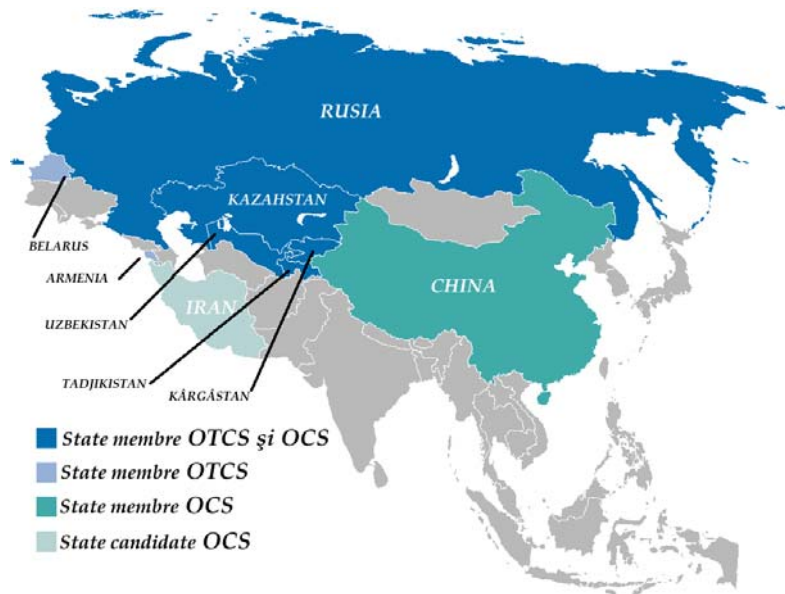

Figura nr.2: State membre OTCS și OCS

- Poziția de lider al OCS pare a fi mai degrabă deținută de către China, prin performanțele economice constante, iar datorită faptului că Beijingul consideră rolul de organizației ca fiind în primul rând unul al cooperării economice, este puțin probabil ca autoritățile chineze să renunțe la această poziție pentru a face concesii militare Rusiei cu privire la formarea unei alianțe militare ale cărei acțiuni nu este clar în ce direcție ar fi îndreptate. Poate tocmai de aceea cooperarea militară dintre China și Rusia a fost limitată la comerțul cu armament și desfășurarea de exerciții militare comune al căror scop a fost securitatea regională.

În aceste condiții, atât pentru Rusia cât și pentru OCS, în ansamblu, este vital să dezvolte mai degrabă soluții noi de contracarare a amenințărilor la adresa securității deoarece azi a devenit din ce în ce mai greu de contracarat Pentru OCS, ca

într-adevăr pentru Rusia, este vital pentru a dezvolta noi soluții non-standard, cum ar fi soluțiile asimetrice, pentru a amenințărilor la adresa securității prezent, deoarece acestea devin din ce în ce mai greu de contracarat prin mijloace militare tradiționale.

1.5. Consiliul NATO-Rusia (CNR)

Relația NATO–Rusia a reprezentat o parte semnificativă a politicii de securitate europeană din ultimul deceniu. După atacul de la 11 septembrie din 2001, ce a devenit ulterior momentul declanșării războiului antiterorist, NATO și Rusia au realizat că erau supuse acelorași amenințări cum ar fi: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, traficul de narcotice etc. Având în vedere experiența Rusiei în aceste domenii, Alianța a intensificat cooperarea cu Rusia, în special în schimburile de informații, gestionarea consecințelor unui atac terorist și sprijinul militar pentru navele de patrulare ale NATO din Mediterana, în cadrul Operațiunii „Active Endeavour”.

Baza cooperării dintre NATO și Rusia a fost stabilită prin Actul de constituire NATO–Rusia cu privire la Relații, Cooperare și Securitate Reciproce, semnat la Paris la 27 Mai 1997. Summitul de la Istanbul, din iunie 2004, când a fost abordată necesitatea cooperării împotriva terorismului, a marcat un moment important în dezvoltarea cooperării NATO–Rusia și a fost aprobat Planul de acțiune NATO–Rusia împotriva terorismului comprehensiv ce oferă o strategie coerentă pentru prevenirea terorismului, combaterea activităților teroriste și gestionarea consecințelor actelor teroriste.

Prioritățile importante ale relației NATO–Rusia au fost reafirmate la summitul de la Riga din 2006 și de la Lisabona din 2010 și au constat în rezolvarea unor probleme importante și de actualitate, cum ar fi: terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, securitatea energetică,

intervenția în cazul dezastrelor naturale și crearea stabilității în regiunile de conflict, traficul de ființe umane și de droguri etc.

Rusia, moștenitoarea de jure a locului URSS în Consiliul de Securitate al ONU a fost invitată la cooperare de către NATO pentru a elimina tensiunile existente în perioada Războiului Rece între NATO și Tratatul de la Varșovia. De asemenea, atât Rusia cât și statele membre care au aparținut Tratatului de la Varșovia și fostei URSS au învățat regulile democrației iar cooperarea cu foștii inamici permite eliminarea celor mai multe probleme aflate în dispută. Chiar dacă, uneori, retorica unora dintre foștii și actualii lideri din spațiul ex-sovietic - Kucima, Lukașenco, Voronin, Saakașvili, Putin - amintește de epoca Războiului Rece, este important că nu se întrerup total canalele de comunicare și cooperarea continuă, la alte nivele decizionale sau doar la nivel de experți.

Atacul terorist asupra SUA, din 11.09.2001, a constituit un moment important în evoluția relațiilor NATO cu Federația Rusă. După decizia Consiliului Nord-Atlantic (NAC) de utilizare a art. 5 din Tratatul de la Washington și declanșare a războiului împotriva talibanilor din Afghanistan, Rusia a sprijinit NATO nu doar declarativ ci și prin deschiderea spațiului său aerian pentru aeronavele americane, participante la Operația Enduring Freedom și cele ale statelor participante la Forța Internațională de Asistență și Securitate a Afganistanului (ISAF). De asemenea, cooperarea s-a manifestat și în domeniul schimbului de date despre teroriști.

Cursul ascendent al relațiilor dintre NATO și Rusia a condus la o declarație comună - semnată în mai 2002 – de șefii de state (de guvern) ai statelor membre ale Alianței și din Rusia, în care se consemna hotărârea de îmbunătățire a modului de acțiune, în domenii de interes comun, și de realizare a unui front comun împotriva amenințărilor și riscurilor pentru securitatea lor. Cu această ocazie s-a hotărât înființarea Consiliului NATO-Rusia, care a înlocuit Consiliul Întrunit

Permanent. Dacă întâlnirile Consiliului Întrunit Permanent se desfășurau în format „NATO+1”, întrunirile Consiliului NATO-RUSIA se desfășoară în format „27” iar hotărârile se iau prin consens. Această formă de luare a deciziilor nu este agreată foarte tare la Kremlin deoarece Rusia dorește să fie egala NATO. În formatul „27” și cu deciziile prin consens, fiecare stat membru este egal Rusiei și poate să influențeze deciziile Consiliului, în conformitate cu interesele sale naționale.

Domeniile de cooperare, aflate în responsabilitatea Consiliului sunt:

- lupta împotriva terorismului;
- managementul crizelor;
- neproliferarea armelor de distrugere în masă;
- controlul armamentelor;
- măsurile de creștere a încrederii;
- apărarea împotriva rachetelor în teatrele de operații;
- logistica;
- cooperarea militari-militari;
- reforma apărării;
- urgențele civile.

Domeniile de responsabilitate pot fi diversificate, dacă interesele părților o cer și propunerile întrunesc consensul membrilor Consiliului.

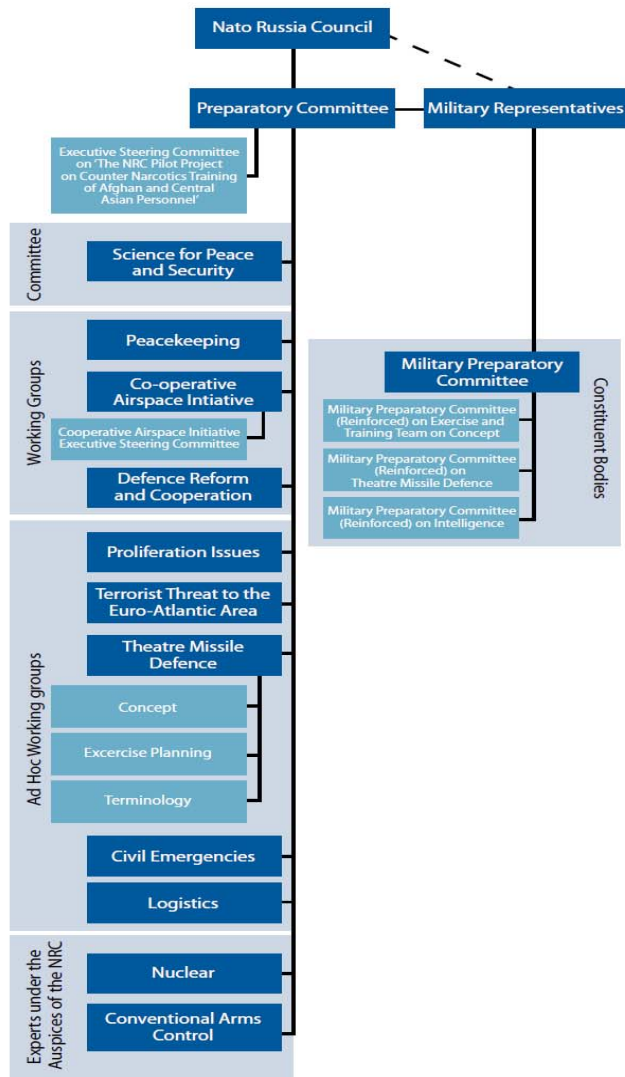

Figura nr.3: Structura Consiliului NATO-Rusia

În vederea abordării problemelor pe care le are în responsabilitate, Consiliul lucrează în sesiuni la nivel de experți – de două ori pe lună, la nivel de ambasadori – odată pe lună, la nivel de miniștri – de două ori pe an, iar când este nevoie la nivel de șefi de stat și de guvern.

Activitățile de analiză și consultare se desfășoară în cadrul grupurilor de lucru și al comitetelor, constituite pe domenii de activitate. De asemenea, în funcție de situație - urgențe, domenii și probleme care nu fac parte din cele cuprinse în Actul Fundamental, care reglementează cooperarea etc. - se pot constitui grupuri de lucru ad-hoc.

În același an 2002, a fost stabilită o misiune militară de legătură a NATO la Moscova, urmată – în mai 2003 – de realizarea unei legături telefonice securizate directe între Secretarul General al NATO și ministrul apărării din Rusia.

În 2004, Rusia și-a deschis o Misiune Militară de Legătură la SHAPE, urmată de încadrarea unor ofițeri ruși în Celula de Coordonare a PFP de pe lângă SHAPE - Supreme Headquarters Allied Powers Europe, de la Mons/Belgia.

În perioada 2004-2007, s-au desfășurat mai multe activități, inclusiv participarea Rusiei la *Operația Active Endeavour*.

Retorica preponderent anti-NATO a ambasadorului rus la sediul Alianței – Dmitri Rogozin – precum și luările de poziție din ce în ce mai dure la adresa NATO, în special a SUA, ale fostului președinte Putin, în perioada 2007-2009, au condus pe mai mulți analiști la concluzia că se pregătește un nou război rece între cei doi parteneri. Această prognoză a fost infirmată categoric de fostul secretar de stat american Condoleezza Rice care a spus că divergențe între SUA și Rusia au fost și vor mai fi, dar nu se poate vorbi despre război rece fiindcă problemele lumii actuale nu pot fi rezolvate fără cooperarea Federației Ruse.

Din cauza mai multor impedimente în domeniile conceptual și procedural, cum ar fi: prevederi legislative care nu permit desfășurarea unor exerciții comune pe teritoriul Rusiei decât în anumite condiții, nivelul relativ modest de interoperabilitate între armatele Rusiei și cele ale statelor membre ale NATO etc., au fost demarate procedurile de pregătire a unui memorandum de acceptare a acordului SOFA de către partea rusă. Forma finală a documentului a fost înaintată forurilor decizionale din Rusia. Până când Duma de Stat nu va promulga legea de aprobare a implementării acordului, situația cooperării va rămâne aproximativ la același nivel.

Interzicerea proliferării armelor de distrugere în masă, în principal a celor nucleare, se impune cu mare necesitate deoarece există riscul ca acest gen de arme să intre în posesia unor state cu regimuri dictatoriale, precum și a unor grupări teroriste, caz în care amenințările cu utilizarea armelor nucleare devine foarte greu de eliminat. Cooperarea în acest domeniu vizează mai multe aspecte, cele mai importante fiind:

- interzicerea accesului la tehnologia de fabricație;
- controlul tuturor activităților nucleare de către Agenția Internațională de Energie Atomică;
- prevenirea racolării experților ruși în domeniu de către state cu regimuri totalitare sau organizații teroriste;
- întărirea securității facilităților nucleare civile și militare;
- prevenirea accesului neautorizat la date și materiale care pot fi utilizate pentru producerea armelor nucleare, inclusiv a celor artisanale - bombele așa-zis murdare etc.

În domeniul logisticii au fost inițiate mai multe activități dar majoritatea lor nu au avut finalitatea planificată deoarece Federația Rusă nu a implementat acordul SOFA. De abia după promulgarea legii de ratificare a Acordului privind prezența forțelor străine pe teritoriile altor state (Standard of Force

Agreement – SOFA) de către Duma de Stat va începe implementarea sa. În baza memorandumului semnat de ambele părți s-a realizat un Acord privind transportul aerian care va fi pus în aplicare după ce va intra în vigoare SOFA.

În general, cooperarea dintre NATO și Rusia este afectată de nivelul încă redus de interoperabilitate. Cu toate acestea Rusia a dorit ca accesul la proceduri NATO să fie cel pe care îl au și statele membre, nu doar la nivelul de stat partener cum este în prezent.

Un alt impediment îl constituie diferențele de abordare conceptuală și restricțiile care există în legislația Federației Ruse privitoare la desfășurarea unor activități militare pe teritoriul său. În perspectivă, dezvoltarea cooperării este condiționată de armonizarea conceptuală și legislativă între părți.

Domenii de cooperare în care interesele sunt preponderent divergente: apărarea împotriva rachetelor, controlul armamentelor și măsurile de creștere a încrederii.

Domeniul apărării antirachetă are două componente importante: apărarea forțelor din teatrele de operații și apărarea teritoriului.

Pe tema apărării forțelor din teatrele de operații împotriva rachetelor – Theatre Missile Defence – se manifestă suficientă deschidere de ambele părți, atitudine care a condus la finalizarea mai multor programe și activități comune, una dintre cele mai recente fiind exercițiul întrunit de comandament desfășurat în 2007 la Moscova.

Cea de a doua componentă – apărarea teritoriului sau apărarea generală împotriva rachetelor – Missile Defence - este mărul discordiei, în principal din cauza propunerii SUA, acceptată de NATO, de a îmbunătăți protecția teritoriului Alianței prin amplasarea unor noi elemente ale sistemului MD în state precum România, Cehia și Polonia.

Mai mult, o analiză atentă a documentelor celor două întâlniri la nivel înalt de la Lisabona din noiembrie 2010 – Summitul NATO și Summit-ul NATO-Rusia – și a declarațiilor celor doi președinți – Obama și Medvedev – scoate în evidență o serie de aspecte importante privind evoluția relațiilor dintre SUA și Rusia, pe de o parte, și NATO și Rusia, pe de altă parte¹²:

- situația privind noul Tratat de reducere a armelor strategice (START) a cărui ratificare este constant reportată de Senatul SUA. Atât SUA, cât și Rusia speră să se depășească actualul moment de reținere datorat Senatului american care încă nu a ratificat respectivul tratat¹³;

- implicarea activă a Rusiei, printr-o cooperare strânsă cu NATO, în problemele legate de programele nucleare a numeroase țări. Referindu-se la Iran președintele rus a menționat că acest stat „trebuie să dovedească caracterul civil al programului său nuclear”¹⁴. Astfel, este posibil ca prin cooperarea ruso-americană în materie de programe nucleare a numeroase țări, situația tensionată dintre SUA și Iran datorită preocupărilor acesteia din urmă de dezvoltare a unor programe nucleare, preocupări pe care SUA le apreciază ca urmărind scopuri militare, să revină la normalitate;

- cooperarea Rusiei pentru punerea în practică a unui sistem de apărare antirachetă pentru regiunea europeană. Realizarea acestei cooperări, Rusia o dorește îndeplinită potrivit principiilor de egalitate în drepturi, de tehnologii și de responsabilitate, a declarat președintele Dmitri Medvedev.

¹² Petre Duțu, *Impactul Summit-ului NATO și a Summit-ului NATO-Rusia de la Lisabona asupra relațiilor dintre Alianța atlantică și Rusia*, în *Impact Strategic* nr. 1/2011, Editura UNAp Carol I, București, 2011, pp. 59-65.

¹³ În decembrie 2010 Senatul SUA și Duma de Stat a Rusiei au ratificat noul Tratat de reducere a armelor strategice (N. A.).

¹⁴ *Nucléaire: Moscou est prête à coopérer avec l'Otan*, <http://fr.rian.ru/world/20101121/187921253.html>.

Această cooperare trebuie să ia forma unui parteneriat. „Fie participăm deplin, schimbând informații, asumându-ne responsabilitatea soluția pentru unele sau altele dintre probleme, fie nu participăm de loc. În caz de absență a participării noastre, vom fi obligați, din motive ușor de înțeles, să ne apărăm”¹⁵. Răspunsul NATO față de exigențele Rusiei în materie de scut antirachetă a fost unul ce se poate aprecia constructiv și responsabil. În acest sens, Alianța a invitat oficial Rusia la cooperarea în punerea în practică a unui sistem de apărare antirachetă (ABM) pentru regiunea euro-atlantică. „Am decis să dezvoltăm capacitățile de apărare antirachetă pentru a proteja populația, teritoriul și trupele țărilor europene din NATO și am invitat Rusia la cooperare” afirmă declarația finală a Summit-ului de la Lisabona¹⁶. Dar potrivit aprecierii președintelui rus, „NATO trebuie înainte de toate să precizeze propria concepție a integrării Rusiei în sistemul de apărare antirachetă (ABM) european. Noi evaluăm acum conceptul ABM european. Cred că totuși Alianța trebuia să precizeze cum ea vede adeziunea Rusiei la acest sistem. Numai după ce vom analiza această propunere, vom putea să ne pronunțăm asupra modului de lucru în viitor plecând de la conceptul ABM european”¹⁷. Pe de altă parte, poziția americană este că „Rusia nu va putea participa la scutul antirachetă al NATO decât atunci când acesta va fi operațional. Când scutul antirachetă va fi pe deplin operațional, va proteja 28 de aliați membrii ai NATO”¹⁸. În acest mod, protecția scutului antirachetă ar putea atunci să se extindă și la alte țări și să integreze partenerii

¹⁵ *Bouclier antimissile européen: Moscou prône l'équité*, <http://fr.rian.ru/world/0101121/187921117.html>.

¹⁶ *ABM: l'Otan invite la Russie à la coopération (déclaration)*, <http://fr.rian.ru/world/20101120/187918892.html>.

¹⁷ *ABM européen/Russie: Medvedev veut plus de précisions de la part de l'Otan*, <http://fr.rian.ru/world/20101019/187666534.html>.

¹⁸ Cf. *Bouclier antimissile otanien: Moscou intégré après la mise en service (officiel US)*, <http://fr.rian.ru/defense/20101117/187889137.html>.

Alianței, din care și Rusia. Astfel, cooperarea cu Alianța în domeniul apărării antirachetă va permite Rusiei, pentru care rachetele balistice reprezintă de asemenea o amenințare, să-și asigure securitatea și chiar să-și amelioreze propriul sistem de protecție. În acest sens, Secretarului general al NATO, Anders Fogh Rasmussen a evocat în numeroase rânduri necesitatea de a desfășura un scut care să acopere teritoriul de la Vancouver la Vladivostok și integrând AMB-ului american, viitorul sistem european și dispozitivele antirachetă rusești¹⁹. Totuși, în prezent, nu se pune problema creării unui sistem integrat cu Rusia, ci o legătură între propriul sistem antirachetă și cel al Moscovei, care ar consta într-un schimb de informații și de proceduri de alertă reciprocă;

• relația Rusiei cu NATO, în prezent și pe viitor. În ceea ce privește obținerea de către Rusia a statutului de membru al NATO, președintele rus a apreciat că aceasta „nu este o prioritate pentru Rusia” dar că nu exclude „o cooperare mai strânsă în viitor”²⁰;

• implicarea Rusiei în retragerea materialelor Alianței din Afghanistan. Astfel, Rusia și NATO au încheiat negocierile privind pregătirea unui acord asupra retragerii materialelor Alianței din Afghanistan *via* teritoriul rus. „Sunt fericit să anunț că am încheiat elaborarea unui mecanism care va perfecționa tranzitul materialelor *via* teritoriul Rusiei pentru Forța internațională de asistență de securitate (ISAF) din Afghanistan”, a declarat secretarul general al NATO în deschiderea reuniunii Consiliului Rusia-NATO²¹;

¹⁹ Cf. *Bouclier antimissile otanien: Moscou intégré après la mise en service (officiel US)*, <http://fr.rian.ru/defense/20101117/187889137.html>.

²⁰ *Russie-OTAN l'intégration à l'Alliance n'est pas une priorité (Medvedev)*, <http://fr.rian.ru/world/20101121/187920919.html>.

²¹ *Transit afghan: l'accord Russie-Otan sur le retour des frets élaboré (Rasmussen)*, <http://fr.rian.ru/world/20101120/187918727.html>.

• NATO nu reprezintă „nicio amenințare” pentru Rusia, afirmă noul concept strategic al Alianței, aprobat vineri la Lisabona de liderii celor 28 de state aliate. Dimpotrivă, conform declarației finale a Summit-ului NATO, se dorește un autentic parteneriat strategic între Alianță și Rusia, și se va acționa în consecință, așteptând reciprocitate din partea Rusiei²². Trebuie precizat că formula potrivit căreia ***NATO nu reprezintă o amenințare pentru Rusia a apărut pentru prima dată în conceptul Alianței***. De aceea, NATO vrea să construiască un parteneriat strategic cu Rusia, a anunțat vineri (18.11.2010) secretarul, general al Alianței. „Relațiile noastre cu Rusia vor lua un nou chip pentru a construi un parteneriat strategic cu această țară” a declarat secretarul general al NATO, deschizând prima sesiune plenară a Summit-ului Alianței de la Lisabona²³.

Atât Summit-ul NATO, cât și Summit-ul NATO-Rusia, prin conținutul discuțiilor avute și al documentelor finale adoptate, au condus la ameliorarea relațiilor directe dintre Rusia și NATO, pe de o parte, și între Rusia și SUA, pe de altă parte. Se știe că aceste relații au trecut printr-o „perioadă foarte dificilă de tensiune” în urma războiului ruso-georgian din august 2008. Practic, Summit-ul NATO de la Lisabona a permis reconcilierea Alianței atlantice cu Rusia²⁴ și ameliorarea relațiilor dintre Rusia și SUA.

²² *Déclaration du sommet de Lisbonne*, [http://www.nato.int/cps/fr/SID-FA0D35D5-](http://www.nato.int/cps/fr/SID-FA0D35D5-B78120E9/natolive/official_texts_68828.htm?mode=pressrelease)

[B78120E9/natolive/official_texts_68828.htm?mode=pressrelease](http://www.nato.int/cps/fr/SID-FA0D35D5-B78120E9/natolive/official_texts_68828.htm?mode=pressrelease).

²³ *OTAN-Russie: vers un partenariat stratégique (Rasmussen)*, <http://fr.rian.ru/world/20101119/187913653.html>.

²⁴ *La Russie accepte le projet de bouclier antimissile à condition d'y participer vraiment*, <http://fr.euronews.net/2010/11/21/la-russie-accepte-le-projet-de-bouclier-antimissile-a-condition-d-y-participer>.

Opinia noastră este că Rusia trebuie să fie un partener, nu un inamic și de aceea trebuie continuat și amplificat dialogul NATO-Rusia, pentru a depăși orice moment critic.

CAPITOLUL 2 RUSIA ȘI BRIC

Încă dinainte de declanșarea crizei financiare globale de la sfârșitul anului 2008, analiștii economici prevedeau un declin al puterii SUA și anunțau revenirea către un sistem global multipolar de putere. S-a vorbit despre *epoca non-polaritate*, *epoca post-americană*, sau *epoca puterilor emergente*. Pe fondul acestei tendințe economiștii de la Goldman Sachs preconizau o creștere a economiilor statelor BRIC (Brazilia, Rusia, India și China) care, în timp vor surclasa economiile statelor G7 înainte de anul 2050 (creșterile previzionate până la momentul anului 2015 ale acestor state sunt surprinse în figura nr. 4), ceea ce va conduce la o schimbare fundamentală a distribuției puterii la nivel global. *Conceptul de „BRIC states”*, a apărut într-un raport al Goldman Sachs Asset Management, reprezentând inițial acronimul provenit din numele țărilor cu economii emergente: Brazilia, Rusia, India și China. După apariția raportului, economiile acestor țări au beneficiat de o monitorizare atentă a tuturor actorilor importanți de pe piețele economico-financiare, creșterile înregistrate ducând la lansarea acestui grup economic drept cea de a treia platformă comercială a lumii ca volum de schimburi. La sfârșitul anului 2010, Africa de Sud, a fost și ea invitată să se alăture formal, grupului economic BRIC, ceea ce a dus la schimbarea numelui grupului în BRICS. Africa de Sud era stat deja inclus în grupul economic IBSA- India, Brazilia, Africa de Sud, ceea ce ne face să credem că invitația, adresată formal de către China ar fi putut însemna încercarea de a lăsa India fără parteneri, din moment ce Brazilia era deja inclusă și în grupul BRIC.

Trebuie să menționăm însă, că grupul este încă în căutarea unei umbrelor instituționale, proces care a fost

impulsionat de Rusia, care a și organizat în anul 2009 un summit al grupului.

1. China	9,5
2. India	8,1
3. Vietnam	7,5
4. Bangladesh	7
5. Indonezia	7
6. Egipt	6,5
7. Nigeria	6
8. Pakistan	6
9. Filipine	4,5
10. Brazilia	4,1
11. Rusia	4
12. Coreea de Sud	4
13. Turcia	4
14. Mexic	3,8
15. Iran	3
16. Marea Britanie	2,6
17. SUA	2,6
18. Franța	2,1
19. Canada	2
20. Japonia	1,7
21. Germania	1,3
22. Italia	1,3

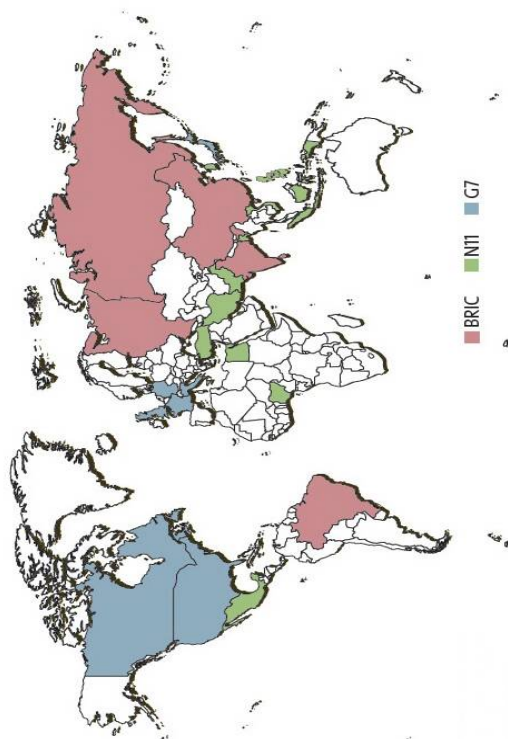

Figura nr. 4: Creșterea previzionată a PIBului statelor BRIC în comparație cu alte grupuri economice de state (NEXT-11 și G7)

Pentru clarificarea contextului grupurilor economice active pe piața mondială menționăm aici grupuri precum VISTA, CIVETS, MIKT și NEXT-11, statele componente reieșind din schema cuprinsă în figura nr. 5.

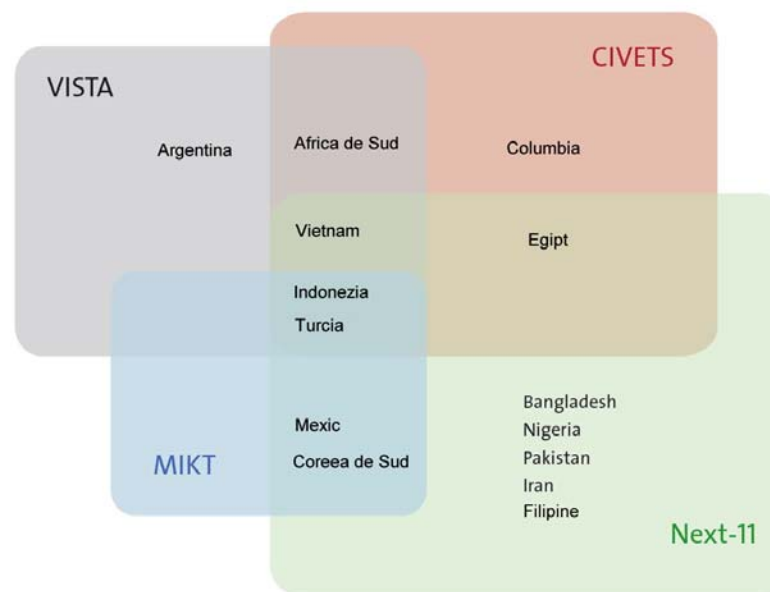

Figura nr 5: Alcătuirea altor grupuri economice mondiale, altele decât BRIC

Timpul a demonstrat că tendințele prevăzute de specialiști și-au găsit corespondențe reale în piața economică mondială, ceea ce a dus la impunerea în limbajul de specialitate – academic și diplomatic – al sintagmei „statele BRIC”, sintagmă propusă de unul din rapoartele economice ale Goldman Sachs.

Din punctul nostru de vedere, în contextul previzionat de specialiștii Goldman Sachs, China a jucat un rol semnificativ, realitatea demonstrând că economia Chinei a fost de multe ori cea care a impulsionat economia întregului grup, dovedindu-se

„locomotiva” BRIC-ului (vezi figura nr.3), menținându-și statutul de țară în curs de dezvoltare și cooperând îndeaproape cu celelalte state BRIC.

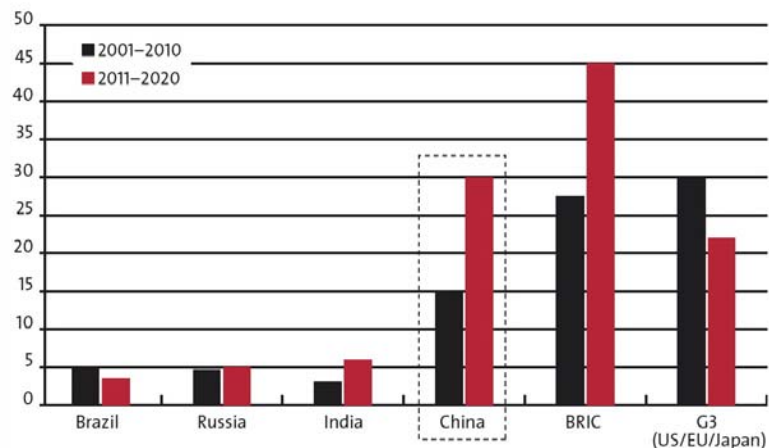

Figura nr. 6: Evoluția comparativă a economiei statelor din grupul BRIC și G3

Afirmația noastră este sprijinită faptic de realitate, China ajungând a doua putere economică a lumii, ceea ce i-a conferit, în ultima perioadă, o poziție aparte pe scena mondială. Rusia, în schimb, poate constitui un exemplu de stat care se integrează în economia globală refuzând însă jocul globalizării, joc ai cărui termeni sunt normați de către OMC.

După implozia URSS, Rusia a evoluat de la o economie izolată, centralizată și planificată către una **relativ** bazată pe piață și integrată la nivel global. Reformele din anii '90 au privatizat marea parte a sectoarelor economice, cu excepția sectoarelor energetice și de apărare. În plus, economia acesteia este divizată între un sector productiv competitiv la nivel global (sectorul energetic, al exportului de petrol și gaz natural) și unul mai puțin competitiv – cel al industriei grele, care continuă să

fie dependent într-o măsură foarte mare de piața internă. Asemenea dependență a economiei rusești de exportul de petrol și gaz natural constituie o vulnerabilitate a Rusiei față de trendurile ascendente sau descendente ale prețurilor acestora la nivel internațional, ceea ce a impus propunerea unor noi reforme în plan economic, reforme care să genereze o creștere a sectoarelor high-tech. De asemenea, economia rusească cunoaște, în special ca o consecință a crizei economice și financiare actuale, o insuficiență a capitalului, precum și a investițiilor străine²⁵. Această poziție a Rusiei a fost consolidată în timpul mandatelor prezidențiale ale lui Vladimir Putin. După ce cunoaște șocul crizei financiare din 1998, Rusia își revine în nouă ani consecutivi de creștere semnificativă, creștere datorată producției industriale, pe fondul politicilor economice neoliberale impuse în perioada anilor 1992-1997.

Analiza cauzelor care au dus la renașterea economică a Rusiei evidențiază o serie de factori semnificativi:

- Reușita procesului de devalorizare din august 1998 care a permis întreprinderilor ruse să reintre în competiția economică, deși politica rublei forte era menită inițial a fi numai un instrument de control al inflației, alături de cel al controlului prețurilor interne la energie.
- Continuarea acestui tip de politici în cel de al doilea mandat al lui Vladimir Putin ca președinte și anunțarea în 2005 a priorităților naționale majore au condus la creșterea rolului economic al companiilor controlate de stat, în special a acelor din domeniul energetic (Gazprom, Transneft, Rosneft). S-au restructurat mai multe sectoare industriale precum cel aeronautic, nuclear (prin Rosatom și Tvel) și al construcțiilor navale.
- Implicarea progresivă a rolului statului în economie, însă de o manieră pragmatică, prin investiții în sectoarele

²⁵ Henning SCHRÖDER, „Modern times”. *Is there movement in Russian politics?*, în Russian Analytical Digest, no. 77/2010, 28 April 2010, p. 2.

menționate anterior, a fost scăzută de-a lungul timpului, de la 26,8% în anul 2000 la 21,7% în 2007. Trebuie menționat că aceste investiții au fost posibile prin credite bancare acordate de bănci publice precum Sberbank. Totuși, aceste intervenții ale statului au permis formarea unui capital fix, menținut la un nivel ridicat (aproximativ 21% din PIB, la nivelul anului 2006).

Estimările la nivelul anului 2010 arătau că PIB Rusiei este de 2,223 trilioane de dolari (locul 7 pe plan mondial), iar PIB/per capita de 15.900 de dolari (locul 71 pe plan mondial). Distribuția PIB-ului pe sectoare economice indică o dezvoltare mare a serviciilor (62%) și mai puțin a industriei (33,8%) și a agriculturii (4,2%)²⁶. De asemenea, Rusia ocupă locul 7 în lume în ce privește forța de muncă (75,55 milioane), aceasta fiind angajată în proporție de 58,1% în sectorul serviciilor, 31,9% în cel industrial și de 10% în agricultură. Rata șomajului, valabilă pentru anul 2010, este de 7,6%, Rusia ocupând locul 82 pe plan internațional din acest punct de vedere. Însă 13,1% din populație trăia, în 2009, sub pragul sărăciei. Datoria publică a crescut din 2009 (8,3% din PIB) până în 2010 (9,5% din PIB), iar rata inflației a scăzut în același interval de la 11,7% (2009) la 6,7% în 2010.

După cum am menționat anterior, economia rusească se bazează într-o mare măsură pe exportul de petrol (locul al doilea la nivel mondial) și pe cel de gaz natural (primul loc pe plan mondial). Pe lângă aceste produse, pe lista bunurilor exportate, mai figurează și lemn și produse din lemn, produse chimice și echipamente civile și militare. Principalii parteneri de export²⁷ sunt Olanda (12,3%), Italia (7,1%), China (5,6%), Germania (4,2%). În ceea ce privește importurile, se remarcă mașinării, vehicule, produse farmaceutice, plastic, produse din metal semi-finisate, carne, fructe, alune, instrumente optice și

²⁶ CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>.

²⁷ Cristina Bogzeanu, *Statele BRICS*, Studiu intern al CSSAS, p. 30.

medicale, oțel, fier, iar principalii parteneri de importuri sunt China (14,2%), Germania (13,2%), Ucraina (5,6%), SUA (5,4%), Italia (4,9%), Japonia (4,5%).

Specialiștii sunt de părere că Rusia a fost considerată în grupul țărilor BRIC pe motivul creșterii sale economice, fiind inclusă în rândul statelor care, până în 2050, pot ajunge sau chiar întrece actualii actori economici majori ai lumii²⁸. Incluziunea în categoria BRIC a reprezentat un atu pentru politica externă a Rusiei, dar justificarea prezenței sale în BRIC a fost îndelung dezbătută din 2001, când a fost lansat acest acronim. Principalul motiv pentru contestarea posibilității ca Rusia să ajungă în rândul celor mai puternice patru puteri economice în anul 2050 a constat în elementele care au generat și susținut creșterea economică constantă din timpul administrației Putin – Federația Rusă s-a bazat aproape în exclusivitate pe exploatarea și exportul de petrol, iar principiile economiei de piață sunt extrem de puțin implementate la nivelul acestui stat, liderii săi dovedind a avea mult mai mult interes pentru utilizarea resurselor de hidrocarburi pentru refacerea sferei de influență, ceea ce, pe termen lung, subminează șansele de creștere economică a Rusiei. Una dintre condițiile pentru ca Rusia să își justifice prezența în BRIC este ca liderii săi politici să își mențină politicile și să dezvolte instituții care să susțină creșterea economică. Dar, în ciuda unor recente încercări de a moderniza Rusia, caracteristicile acesteia, identificate, mai sus, în plan economic, politic și demografic nu indică, la acest moment, faptul că Rusia are șanse reale, clare, de netăgăduit să devină un mare actor economic mondial până în 2050.

Mai mult, relațiile acesteia cu actori extrem de importanță pe arena internațională – SUA, UE, NATO – sunt caracterizate, în mare parte, de tensiune, Rusia preferând să își concentreze eforturile asupra creării unei contra-ponderi în Asia Centrală.

²⁸ Ibidem, p. 34

Organizații precum OTSC sau OCS sunt exemple relevante în acest sens.

CAPITOLUL 3 ASPECTE MILITARE PRIVIND COOPERAREA RUSIEI ÎN CNR, OTSC și OCS

Transformarea mediului de securitate și adaptarea la noile amenințări au condus la nevoia de reformare a forțelor armate ruse. Astfel, adoptarea noii Strategii Militare din 2010 a fost precedată, cu doi ani, de inițierea unui amplu proces de reformă a forțelor armate, proces care este de presupus să se încheie în anul 2012.

Disponând de o moștenire militară vastă din urma experienței Războiului Rece în care a fost implicată URSS, Rusia este și astăzi posesoarea unui număr însemnat de forțe (mari unități și unități militare), echipamente militare și de tehnică de luptă. O situație comparativă a numărului de forțe deținute de Rusia în comparație cu state ale Alianței Nord Atlantice este prezentată în figura nr.7.

Schimbările geopolitice ale ultimelor două decenii, tendințele concurențiale ale unor actori regionali și internaționali în zonele de interes ale Rusiei, precum și limitările impuse de declanșarea crizei economico-financiare în anul 2008, alături de ambițiile autorităților de la Moscova au condus la transformări majore în rândul forțelor armate ruse.

În această direcție sunt relevante proiectele care se vor desfășura în următorii 10 ani, proiecte care vor însuma costuri preconizate de aproximativ 650 miliarde dolari până în anul 2020.

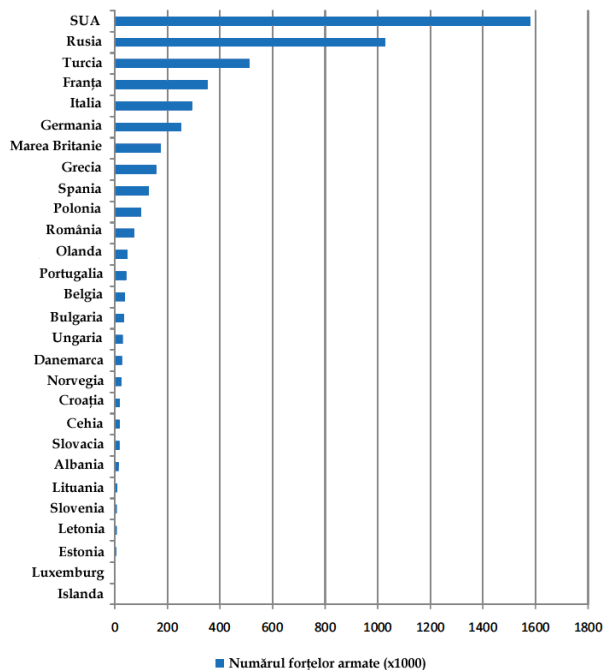

Figura nr. 7: Tabel comparativ între forțele armate ale Rusiei, SUA și ale celorlalte state membre NATO

Procesul de reformare a forțelor armate va avea ca obiectiv nu doar o schimbare cantitativă, la nivelul dimensiunii forțelor, ci și una structurală, calitativă, adaptată la condițiile noului mediu de securitate contemporan. Astfel, pentru început, până în anul 2012 forțele armate vor fi reduse la cifra de 1 milion de persoane, va fi creat un corp profesional de subofițeri, iar sistemul de comandă și control va fi eficientizat²⁹ (figurile nr. 8, 9, 10). Se va trece de la organizarea district militar-divizie-companie la district militar-brigadă-companie, două motive stând la baza acestei decizii:

²⁹ ***, Rossiiskaya Gazeta, 15 octombrie 2008.

- adaptarea la noile provocări ale mediului de securitate, în aceste condiții divizia fiind o unitate de prea mari dimensiuni pentru conflictele armate ale lumii contemporane;
- optimizarea sistemului de comandă și control prin eliminarea elementelor inutile.

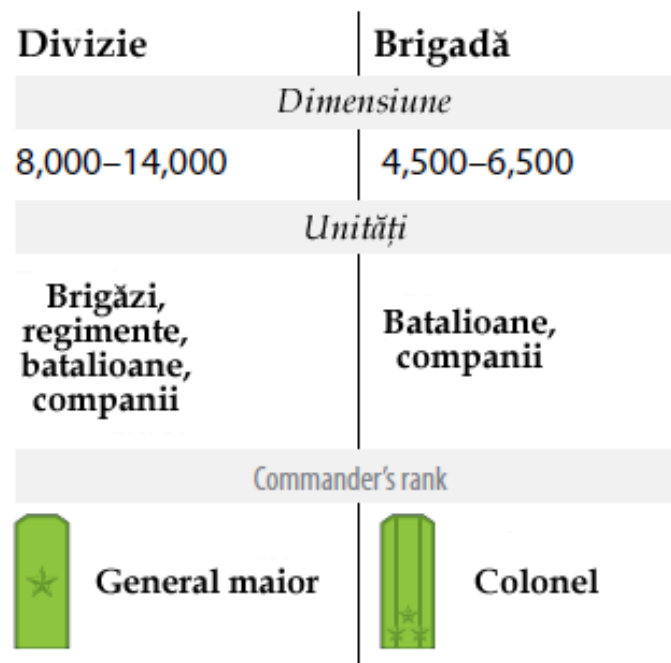

Figura nr. 8: Transformări în structura organizatorică a Armatei Ruse³⁰

³⁰ Ibidem.

Reducerea numărului de unități militare

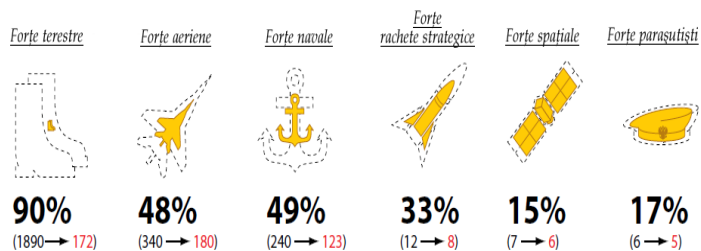

Figura nr. 9: Reduceri preconizate pentru unitățile militare ruse pe categorii de arme³¹

Reduceri de personal

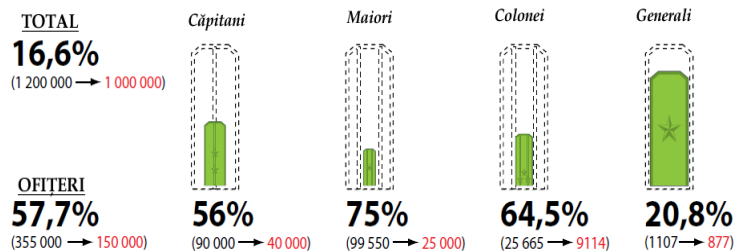

Figura nr. 10: Reducerile preconizate la nivelul personalului militar-ofițeri³²

Inițierea acestui plan de reformare a forțelor armate, considerând momentul desfășurării acestuia într-o perioadă de criză financiară globală, poate părea utopic, cu atât mai mult, cu cât anterior declanșării crizei evoluțiile cheltuielilor pentru apărare ale Rusiei se aflau în scădere comparativ cu cele ale SUA, de exemplu (figura nr. 11)

³¹ Ibidem.

³² Ibidem.

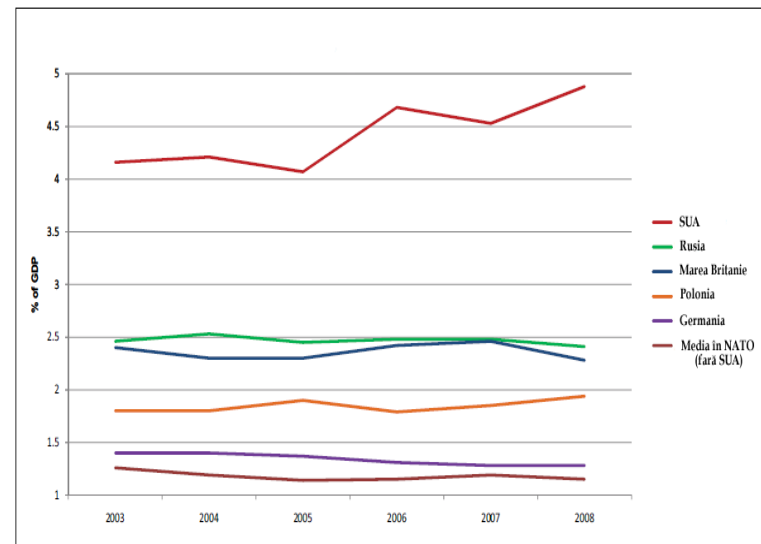

Figura nr. 11: Evoluția cheltuielilor de apărare în perioada 2003-2008 în Rusia și unele state NATO

Toate aceste proiecte fac însă parte dintr-un plan mai larg al autorităților ruse care și-au declarat de curând dorința de a avea una din primele cinci forțe militare ale lumii. În acest scop, aproximativ 70% din echipamentele forțelor armate vor fi înlocuite cu echipament modern până în anul 2020. Declarațiile privind proiectele de modernizare indică o accentuarea a eforturilor pe dezvoltarea forțelor strategice, construcția de arme nucleare strategice, 100 de nave militare destinate forțelor navale³³.

Potrivit aceluiași surse, pentru prima dată în istorie, Rusia intenționează să achiziționeze echipament militar produs de state membre ale NATO, elicoptere Mistral din Franța, nave de asalt din clasa amfibii și avionul de luptă de generația a 5-a PAK-FA, de asemenea din Franța.

³³ Ria Novosti, <http://rt.com/news/military-budget-russia-2020>.

Credem că modernizarea forțelor nucleare strategice³⁴ este dublu motivată. Pe de o parte, este vorba despre sistemul de apărare antirachetă amplasat în Europa, în vecinătatea apropiată a frontierelor rusești, iar, pe de altă parte, un pas necesar în respectarea proaspătului semnat tratat New-START, tratatul cu SUA de reducere a armelor nucleare, conform căruia forțele sale strategice trebuie reduse cu până la o treime.

Privind aspectele militare trebuie să amintim aici colaborarea economico-militară pe care Rusia o are cu China, forțele armate ale celor două state având deja o tradiție în desfășurarea comună a unor exerciții militare.

Apropierea relațiilor ruso-chineze nu mai este o noutate pentru specialiștii studiilor de securitate, acțiunile acestora fiind analizate atent, în măsura în care pot furniza indicii privind viitorul strategic și de securitate al regiunilor în care cele două state acționează.

Majoritatea analizelor ce au ca subiect relațiile ruso-chineze s-au centrat în general pe vânzările de arme ale Rusiei către China sau pe cooperarea acestora în cadrul Organizației de Cooperare de la Shanghai (OCS). Din punct de vedere al analizei noastre, ne-am îndreptat atenția asupra exercițiilor militare executate în cooperare de aceste două state. Desfășurate începând cu anul 2005, cu o periodicitate de doi ani, aceste exerciții ne pot dezvălui nu doar preocuparea separată a celor două state de a-și verifica reciproc puterea militară la fiecare doi ani sau aceea comună privind eficiența cooperării militare, ci și dorința acestor țări, în opinia multor specialiști, de a forma o alianță militară viabilă în cadrul OCS ca o contrapondere la alianța occidentală NATO.

În general, Rusia și China au desfășurat exercițiile militare în ce au avut un caracter întrunit, obiectivul principal al desfășurării lor fiind îmbunătățirea cooperării în cazul

³⁴ *Russia to invest \$100 bln in defense industry until 2020*, Ria Novosti, 21 martie 2011.

răspunsului la acțiuni teroriste și separatism etnic. În anul 2009, de exemplu, aceste exerciții au început la puțin timp după izbucnirea la 5 iulie a violențelor din provincia Xianjiang, care s-au soldat cu 197 de victime, exercițiile au dispus de 3000 de militari, 300 de unități de echipament militar, peste 40 de avioane și elicoptere³⁵.

În opinia noastră, desfășurarea acestor exerciții ar putea arăta voința celor două state de a fi pregătite în cazul unor probleme interne (în cazul Chinei) sau apărute în imediata vecinătate a frontierelor (în cazul Rusiei). De asemenea, o alianță militară ruso-chineză constituie oricând un factor semnificativ în jocul relațiilor de putere mondiale în cazul apariției unei crize în oricare din regiunile în care fiecare dintre ele reprezintă un actor important: Caucaz, Asia Centrală, sau Peninsula Coreeană. Prin urmare, dincolo de spectacolul de forțe desfășurate de cele două puteri militare de-a lungul unui segment al frontierei comune, din punct de vedere strategic, suntem de părere că se pot trage câteva concluzii privind interesele acestora în regiunile menționate anterior.

Este vorba, în primul rând, despre dorința Rusiei de a-și păstra un statut dominant față de fostele state sovietice, atât în Caucaz (Armenia, Azerbaidjan și Georgia), cât și în Asia Centrală (Kârgâstan, Kazahstan, Turkmenistan și Tadjikistan). Acest statut dominant i-ar permite Rusiei deținerea controlului în aceste regiuni, astfel că, din punct de vedere strategic ar reprezenta o zonă-tampon, atât în fața intereselor occidentale, cât și a statelor importante în regiune, cum ar fi Turcia, Iran și de ce nu, chiar China.

La rândul său, China își urmărește realizarea intereselor de securitate internă, acțiunile violente izbucnite în anul 2009 în care a fost implicată minoritatea uigură, precum și istoria tendinței acestei minorități către obținerea independenței, venind în sprijinul acestei idei. Autoritățile chineze arată astfel

³⁵ http://english.pravda.ru/russia/politics/20-07-2009/108250-russia_china-0

că sunt conștiente de implicațiile pe care prezența comunităților de uiguri ce totalizează aproape 8 milioane de indivizi, de pe teritoriul Kazahstanului și Kârgâstanului, le pot avea asupra securității sale interne.

În plan extern, așa cum menționam anterior, alianța militară poate fi pregătită să intervină în cazul escaladării crizei nord-coreene, pe de o parte, iar, pe de altă parte, Rusia și China transmit un semnal cât se poate de evident Japoniei, stat cu care fiecare dintre cele două are dispute teritoriale.

În sprijinul acestei idei considerăm că stă declarația generalului rus Nikolai Makarov, șeful Statului Major al Armatei Ruse, care afirma că „*Rusia și China trebuie să își dezvolte cooperarea militară, pentru a preîntâmpina o amenințare cu rachete din partea Coreei de Nord, aceasta antrenând la rândul ei pregătiri militare de amploare ale Japoniei și Coreei de Sud*”³⁶. Din partea Chinei, colonelul Li Jiang, director adjunct al Biroului de afaceri externe din cadrul Ministerului Apărării, declara: „*Ordinea globală trebuie să fie multipolară, excluzând astfel posibilitatea oricărui dictat al vreunui stat cu privire la alți membri ai comunității internaționale*”³⁷, declarație similară³⁸ celei făcute în trecut de către Vladimir Putin.

Stephen Blank, în articolul său „Peace mission 2009: A military scenario beyond Central Asia” încheia (folosind analogia utilizată de Bismarck cu privire la alianțe) printr-o întrebare: „cine este calul și cine călărețul în această alianță, Rusia sau China?”. Din punctul nostru de vedere, tindem să credem că această alianță este una de tip win-win, nevoia de noi

resurse energetice a Chinei putând reprezenta un sprijin în păstrarea statutului de „nucă tare” al Rusiei în relația sa cu NATO, în special în ceea ce privește extinderea către frontierele sale a acestuia din urmă.

³⁶ Stephen Blank, *Peace mission 2009: A military scenario beyond Central Asia*, în China Brief, vol. 9, nr. 17, august 2009, p. 7.

³⁷ Idem.

³⁸ *The Universal, Indivisible Character of Global Security*, prezentare a fostului președinte rus Vladimir Putin la Conferința privind politica de securitate, Munchen, 11 februarie 2007 (www.securityconference.de/konferenzen-rede.php?menu_konferenzen=&sprache=en&id=179&).

CAPITOLUL 4 IMPLICAȚII PENTRU ROMÂNIA

România a avut relații diplomatice cu statele Asiei Centrale încă de la dobândirea independenței lor în anul 1991, după ce Uniunea Sovietică s-a destrămat. Treptat însă, relațiile României cu statele central-asiatice au evoluat, paralel cu creșterea mizei *Asiei Centrale* în relațiile internaționale. Prețul tot mai ridicat al gazelor naturale, importat din Federația Rusă, a readus în discuție necesitatea asigurării securității energetice a României. Iar din acest punct de vedere, *Asia Centrală* este un punct de interes al agendei diplomatice a țării noastre.

România este fără îndoială strâns legată de obiectivele Uniunii Europene în această zonă a Asiei și este imperios necesar să adopte o politică de asociere la proiectele europene de apropiere economică față de țările central-asiatice. Gazoductele și oleoductele care transportă combustibilii din zona caspică în Europa, pot reprezenta pentru România o ocazie de a se asocia și de a profita spre a-și obține energie sigură și la un preț cât mai bun. În acest caz, apreciem că țara noastră trebuie să-și valorifice integral avantajul strategic pe care îl are pe harta transportului de hidrocarburi din zona Caspicii spre Europa Occidentală.

Proiecte ca Nabucco sau Constanța – Trieste sunt parte a strategiei viitoare a României în privința securității sale energetice. Apoi, relația economică directă cu țările *Asiei Centrale* a cunoscut o creștere substanțială în ultimii ani, culminând cu achiziționarea companiei Rompetrol de către grupul KazMunaiGaz din Kazahstan, în anul 2007. Acest fapt a apropiat și amplificat legăturile economice ale României cu Kazahstanul, dovedind dezvoltarea însemnată a unora din țările *Asiei Centrale*, în ultimii ani.

Pe de altă parte, evoluția Federației Ruse, și mai ales a Rusiei are implicații atât indirecte, cât și directe asupra României. În mod indirect, implicațiile provin din raporturile relativ dezvoltate ale Federației Ruse cu NATO și cu Uniunea Europeană. Cum România este membră în ambele organizații, complexitatea relațiilor Rusiei cu acestea din urmă are efecte și asupra țării noastre. Astfel, România trebuie să adopte, în general, o conduită similară celei NATO și UE în relațiile cu Rusia. În același timp, țara noastră are relații economice, culturale, științifice, diplomatice directe cu Rusia. Aceste relații conduc la consecințe directe asupra comportamentului României vis-à-vis de Rusia. Cu alte cuvinte, țara noastră, trebuie să-și valorifice în avantajul său aceste raporturi directe cu Rusia, desigur pe baza principiilor promovate de UE.

În atitudinea adoptată de România față de Federația Rusă trebuie să se aibă în vedere următoarele aspecte:

- din punct de vedere al suprafeței și populației Federația Rusă reprezintă un actor important al lumii;
- în plan economic, Rusia se află într-un proces de modernizare a economiei și trecerii ei la o economie de piață competitivă;
- ca forță militară Federația Rusă, trebuie luată în seamă. Ea dispune de o armată numeroasă, aflată în plin proces de modernizare și transformare, cu preocupări de achiziționare de tehnică de luptă modernă;
- capacitățile în materie de arme nucleare și cucerire a spațiului cosmic ale Rusiei sunt, apreciem, impresionante;
- Federația Rusă, în repetate rânduri a demonstrat că știe să se folosească de „*arma energetică*” când interesele sale o impun.

În plus, Rusia este membră a diferite organizații ce reunesc țări din Asia – Organizația de la Shanghai, BRICS, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă. Prin urmare, ea

se poate folosi de aceste organizații pentru a-și atinge interesele naționale.

Desigur, România poate dezvolta relații economice avantajoase cu Rusia, precum și relații culturale, științifice și diplomatice dar mai puțin relații în plan militar. Mai întâi, pentru că România este membră a NATO. Apoi, pentru că România are un parteneriat strategic cu SUA, context în care relațiile în planul cooperării militare între cele două țări sunt multiple și nu întotdeauna pe placul Rusiei.

De aceea, în opinia noastră, cooperarea bilaterală dintre România și Rusia nu s-ar putea realiza, cel puțin în ceea ce privește sfera industriei militare sau a organizării de exerciții/operațiuni/misiuni comune, decât cu foarte mari dificultăți și compromisuri greu de realizat de către ambele părți.

Totuși, considerăm că niciun actor statal sau non-statal nu poate ignora Rusia, de aceea este indicat să se mențină bune relații nu doar între România și Rusia, ci și între partenerii euro-atlantici și aceasta. De asemenea, ar putea fi elaborate și implementate proiecte comune, care să vizeze riscuri de securitate comune, fără a afecta percepția Rusiei asupra locului și rolului său în relațiile internaționale contemporane. Astfel, cooperarea în ce privește managementul dezastrelor naturale sau antropice ar putea fi posibilă.

CONCLUZII

Politica rusească față de spațiul post-sovietic a devenit acum mult mai realistă decât era acum câțiva ani. Cu toate acestea, potențialii aliați rămân state slabe, ceea ce forțează Rusia să finanțeze nu doar modernizarea forțelor armate proprii, ci să sprijine achiziționarea acestuia de către celelalte state aliate din regiune.

De exemplu, Kazahstan și-a sporit activitățile în Marea Caspică, în ciuda protestelor Rusiei. Forțele militare din Armenia și Kazahstan iau parte la stabilizarea Irakului. Kârgâzstan a permis zboruri americane către Afghanistan pe teritoriul său, și a permis Statelor Unite pentru a seta baza aeriană de la Kant. Piese de C.S.T.O. nu cooperează pe deplin cu Rusia. Kazahstan și Kârgâzstan, care acoperă 30 la sută din spațiul aerian al OTSC, nu a participat la o fază activă de exerciții de apărare aeriană în septembrie 2005.

Cheltuielile militare ale Rusiei reflectă, de asemenea, o schimbare în prioritățile sale în CSI. În anul 2003, partea bugetului Ministerului Apărării destinat pentru „securitate colectivă și operațiunile de menținere a păcii”, a fost de 1,4 miliarde ruble, iar în 2004 a scăzut brusc la 63 de milioane de ruble, și în 2005 la 61 milioane ruble. În același timp, cheltuielile pentru bazele ruse în OTSC ale membrilor a crescut.

Rusia încearcă să găsească un răspuns la ceea ce percepe ca o intervenție externă a forțelor occidentale în sfera sa de influență.

Credem că cele mai importante mecanisme ale Rusiei pentru formarea unui sistem de securitate regională în Asia Centrală au fost și rămân pe mai departe OTSC și OCS. Rusia va continua să stimuleze interacțiunea cu Asia Centrală în forul

acestor două organizații. Mai mult, OCS este văzută de Moscova drept un vehicul de promovare a intereselor sale în regiunea Asiei Centrale, având alături potențialul economic și militar al Chinei.

Deși rezultatele cooperării multilaterale între Rusia și țările din Asia Centrală direct sub auspiciile OTSC și OCS au fost modeste, perspectivele pentru dezvoltarea lor în viitor, sunt departe de a fi clare. Acest lucru se datorează în primul rând diferențelor de concepție dintre statele membre ale acestor organizații. Eliminarea acestor diferențe este însă un proces cronofag, accelerarea acestuia fiind posibilă numai prin exprimarea voinței politice a tuturor statelor membre OTSC și OCS.

În realitate, Moscova vede cooperarea multilaterală militară doar ca o modalitate ieftină și eficace de creștere, în mod rezonabil, a influenței sale geopolitice. Această formă de cooperare nu costă la fel de mult ca dezvoltarea legăturilor pur economice. Dar, se pare că, Rusia are probleme tocmai în acest domeniu.

Din perspectiva actuală, cea mai promițătoare pare să fie dezvoltarea unui format bilateral de cooperare între Rusia și fiecare din Asia Centrală întrucât oferă ambelor părți mai mult spațiu de manevră în protejarea intereselor lor naționale. Faptul că interesele naționale domină și va continua, probabil, să domine asupra dezvoltării comune a unor interese reale este o moștenire a situației în care aceste state s-au găsit în după prăbușirea URSS. Așa cum se știe, epoca ce a urmat disoluției URSS a fost una de criză și luptă pentru supraviețuire într-o perioadă turbulentă în dezvoltarea unei noi ordini mondiale.

După valul de revoluții portocalii și războiul cu Georgia din 2008, Rusia s-a reorientat către alte proiecte regionale sau bilaterale de cooperare (implicarea sporită a Rusiei în Organizația de Cooperare de la Shanghai). Cu toate acestea, ultima orientare nu presupune că Kremlinul a renunțat la toate

ambițiile sale din spațiul fost sovietic, ci doar o promovare cu precădere a intereselor regionale de cooperare prin alte canale la dispoziția Rusiei.

În concluzie, putem constata că se conturează o organizație regională cu putere crescândă în spațiul euro-asiatic; prin Organizația de Cooperare de la Shanghai, care își dezvoltă și o dimensiune de apărare și securitate, menită a restrânge rândurile statelor fidele celor două mari puteri, Rusia și China. De asemenea, crește numărul structurilor în care prioritare sunt apropierea de UE și chiar de NATO și opunerea unei rezistențe față de Rusia. Ambele evoluții sunt dificil de susținut pe termen lung, OCS fiind confruntată cu riscul incapacității de aliniere a intereselor regionale a celor doi actori principali, mai ales dacă luăm în calcul pretențiile fiecăruia dintre aceștia de a deveni principala putere regională.

Totuși, România – și nu numai aceasta – trebuie să urmărească cu foarte multă atenție tendințele de evoluție politică, socială, economică și militară a Rusiei, care revine în forță la statutul anterior – acela de putere mondială – dacă vrea să stabilească și să dezvolte relații, pe toate planurile – economic, politic, științific etc. – avantajoase și de durată cu acest stat.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Chifu, Iulian, *Spațiul post-sovietic în căutarea identității*, Editura Politeia, SNSPA, București, 2005
2. Cioroianu, Adrian, *Geopolitica Matrioșkăi. Rusia postsovietică în noua ordine mondială*, Editura Curtea Veche, București, 2009
3. Cucu, Irina, Cucu, Cornel, *Transformarea geopolitică a statelor ex-sovietice și implicațiile probabile*, în „Geopolitica”, Anul IV, Nr.16-17, Editura Top Form, București, 2006
4. ***, *Attaining the Future: Strategy 2012. Synopsis*, Institute of Contemporary Development, Ekon-Inform, Moscow, 2011
5. BARAN, Zeyno, *The Caucasus: Ten Years after Independence*, Washington Quarterly, winter 2002
6. ***, *War in the Caucasus: The Chechen Tragedy continues*”, IISS Strategic Comments, vol. 5, Nr.10, Decembrie 1999

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE “CAROL I”

Redactor: Cristina BOGZEANU
Tehnoredactor: Marioara Petre-Băjenaru

Bun de tipar: 05.12.2011

Hârtie: A3
Coli tipar: 3,75

Format: A5
Coli editură: 1,875

Lucrarea conține 60 pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare “Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro, Site: <http://cssas.unap.ro>

0162/1551/2011

C. 266/2011